

Gabriela CĂLUȚIU SONNENBERG

CRONICĂ DE CARTE – WILLIAM BLACKER „DRUMUL FERMECĂTOR”

William Blacker - Along the Enchanted Way – A story of Love and Life in Romania

„Nu-mi amintesc când am citit ultima oară o carte așa splendid scrisă; multe pasaje m-au mișcat până la lacrimi...Sper din tot sufletul că presa noastră, cea obsedată de celebrități, va face o excepție de la meniul ei obișnuit, atrăgând atenția cititorilor asupra unei opere de literatură adevărată”, spune un comentator al reputatului „The

Thegraph” din Londra cu referire la o carte scrisă despre – ei bine poate nu vă vine să credeți - despre România!

Ziaristul cu pricina nu e singurul încântat. „Captivant”, „aproape de sufletul meu”, „farmec e cuvântul cel mai potrivit”, „umor, poezie și pasiune”, „bine scris, cuceritor, extrem de original”, sunt calificativele venite din partea altor critici britanici.

Cum să rezisti, român fiind și cunoscând limba engleză, tentației de a o citi? Cât de rar avem ocazia de a ne vedea prin ochii altora! Și cât de des ne sunt servite păreri preconcepute sau, mai rău, opinii bine frizate, ca să nu ne simțim cumva lezați!

Nu e cazul autorului William Blacker, care își propune în mod expres să spulbere „miturile moderne” inventate despre o Românie care nu există, emise de unii care adesea nici n-au văzut țara cu proprii lor ochi sau care judecă doar la suprafață, manipulați de presa știrilor de senzație.

După șapte ani de locuit în România - și nu în capitală, ci în creierul munților, prin sate cu străzi încă neasfaltate din Ardeal, Blacker nu suflă o vorbă despre conți vampiri, copiii străzii, câini vagabonți sau hoțomăni țigănești. Cu toate acestea, sau poate tocmai de aceea, reușește să fascineze mai mult decât au făcut-o mințile fanteziste care se dedau la speculații elucubrante despre plaiurile mioritice. Adevărul, ca de obicei, atunci când e spus curat, emoționează mai mult decât orice produs al imaginației.

Poate că mirajul cărții se explică prin faptul că Blacker a scris-o în mod expres pentru conașionarii săi, pe care dorește să-i deturneze de la direcția greșită a opiniilor prefabricate despre România. Cu atât mai interesantă devine pentru noi, ca cititori

români, incursiunea în propria noastră lume, privită parcă invers, printr-un ocean întors.

„Uneori ai impresia că-ntreaga ta viață converge spre un singur moment, în care cu simplitate și claritate ieși hotărârea să faci ceva care schimbă totul, definitiv”, spune eroul filmului la modă *Avatar*, atunci când ia decizia de a renunța la destinul său de pământean, devenind cetățeanul unei planete neatinsă de virusul uniformizării. Așa trebuie să fi simțit William Blacker atunci când, curios să vadă Europa de Est după dispariția Cortinei de Fier, s-a oprit într-un sat maramureșean rupt parcă dintr-o realitate paralelă și ... s-a hotărât spontan să rămână acolo.

Opțiunea sa radicală de a locui la țară pe timp nedeterminat (la stabilire, autorul n-a făcut un plan, nici cincinal nici pe vecie, și nici provizoriu), izolat, departe de confortul și de facilitățile care literalmente i-au fost puse în leagăn, e dovada unui caracter integru și bine conturat, cu calități morale de valoare, impresionant. Cine oare, indiferent din ce mediu provine, se mai încumetă să facă un asemenea pas definitiv? Cine alocă ani din viață unui asemenea ideal pe care mai nimeni, nici cei mai apropiați, nu l-ar fi luat în serios de la bun început?

„De-a lungul drumului fermecat” - povestea unei iubiri și trăiri în România se citește fluid și fără sincope, deși acțiunea ei nu e palpitantă ca a unui film de aventuri, ci armonios-ritmică, precum ciclurile naturii și ale vieților protagoniștilor ei: țărani maramureșeni, țigani ungurești, sași ardeleni, români din Podișul Transilvaniei și ... un englez care vorbește dialectul din nord, își cumpără coasă și cal, renovează casele celor plecați spre alte zări, se-ndrăgostește de temperamentul vulcanic al țiganilor și prinde gustul bucatelor și obiceiurilor din străbuni.

Setea lui nestăvilă de a cunoaște cât mai mult din tradiția ancestrală îi atrage simpatia celor în mijlocul cărora s-a strămutat, dar trezește și dorința unora de a profita de pe urma lui, respectiv animozități, acolo unde prejudecățile și autoritățile locale se tem de orice schimbare, fie ea chiar și în bine.

Autorul, în același timp și personaj principal, dă dovadă de curaj atunci când se aliniază datinilor locale, adoptând inclusiv portul popular, nu din dorința de a se deghiza, ci pur și simplu pentru că recunoaște că acela este modul ideal de a te îmbrăca în climatul și condițiile de viață de la fața locului (nu degeaba costumul cu opinci s-a cristalizat pe parcursul a sute și mii de ani, să vedeți ce teorie științific bine fundamentată are William pentru a salva de la dispariție acest complement vestimentar!).

Curajul necesar adaptării menționate în paragraful anterior este unul și același cu curajul opunerii normelor oarbe și absurde, care se ploconesc mottoului „de ce să schimbăm ceva, dacă așa a fost dintotdeauna?”. Aici personajul-autor se opune nedreptății, după cum îi dictează instanța morală proprie, observând că ceva deviază de la făgașul echilibrului. Actele sale comportamentale sunt mai curajoase decât cele ale unora care preferă soluția nedreptății, motivând palid că ar fi mai simplu de supraviețuit așa.

E-adevărat că dă dovadă uneori de mai mult atașament față de glie decât mulți dintre localnici, dar nu-nseamnă că ar condamna pe cineva. Nu transpare nicăieri nici urmă de critică la adresa celorlalți. Tabloul general e oricum mult prea complex pentru a putea fi ciopârțit și tranșant în „buni” și „răi”, „activi” și „inactivi”, „alb” sau „negru”. Dimpotrivă,

ideea că tocmai coloritul divers al lumii noastre este cel care ne conferă farmecul unic și caracterul autentic este cea care câștigă teren.

William Blacker învață de la gazdele sale – un cuplu de țărani demni și respectați - nu doar limba, ci și dedesupturile vieții lor simple, patriarhale și acele lucruri care nu se transmit conștient, dar pe care el se încapățânează să le formuleze în cuvinte, spre amuzamentul celor din jur. O face, în parte pentru că asta știe să facă cel mai bine – să scrie - și în parte pentru că simte că dacă n-o face el, n-o va face nimeni și, mai ales, pentru că știe că ele, de fapt, sunt făcute pentru a fi „imposibile de spus”.

Pariu asumat, pariu câștigat! Cuceritor, ca farmecul pe care nu întâmplător l-a inclus în titlu, britanicul încapățânat ia taurul de coarne și ne face cadoul cel mai frumos posibil: cel care ne redă pe noi înșine nouă, naturii noastre intrinsece, pe care n-am uitat-o, dar poate am ... marginalizat-o puțin.

Dintre evenimentele care punctează viața obștii satului - legate de muncile agricole, de succesiunea anotimpurilor sau de ciclul vieții - înmormântările se remarcă în mod special nu pentru că ar fi un subiect spectaculos, ci pentru că sunt descrise cu un amestec de luciditate, smerenie, mirare și umor delicat, la care nimeni nu s-a încumetat până acum. Tonul mișcător, dar fără patetism, se potrivește ca o mânășă tragismului și implacabilului situației. Lui Blacker îi reușește fenomenalul șpagat între vesel și trist, performanța pe care poate doar înțelepciunea populară o poate egala: aceea de a zugrăvi neutru, dar absolut adevărat cel mai captivant ceremonial încărcat de sensuri din viața comunității, „plimbarea imaginară”, compactă, pe fragila linie de demarcație dintre viață și moarte, dintre spus și nespus, dintre revoltă și împăcare, dintre durere și desprindere fericită.

Nu scapă ochiului său veșnic treaz nici comentariile admirative la adresa vestimentației îngrijite a defunctului pe ultimul drum, dar nici eleganța gesturilor ritualice, pline de demnitate ale familiei îndoliate, nici crescendoul tragic al bocitoarelor, și nici sticla de horincă strecurată în sicriu, ca merindă pentru ultimul drum.

Ca probă de umor nevinovat, fără intenție, merită exemplificată întrebarea candidă a englezului cu privire la sensul mistic și la eventuala semnificație adâncă a al borcanului cu nisip în care arde-o lumânare, pe care-l vede în repetate rânduri postat pe pieptul morților în timpul priveghiului. Pe măsura întrebării, răspunsul țaranului e la fel de dezarmant: „Borcanul cu nisip e util ca să nu se răstoarne sau să se stingă lumânarea”. Superb! Dovadă că nu trebuie să ne cantonăm în ezoterisme, căutându-le acolo unde nu sunt, unde e doar viață, pur și simplu în stare pură.

O altă mirare și probă de foc pentru autor este cea legată de sacrificarea porcului în ogradă. Onoarea de a gusta nu doar odată ci chiar de două ori din urechea porcului Grigore, cu care apucase de fapt să se împrietenească înainte, îi e fatală bietului William. Nu reușește să înghită șoricul, lăcrimând ca un copil care refuză convertirea la canibalism, sub privirile amuzate ale maramureșenilor contrariați.

Sunt multe pasajele de acest gen, care fac deliciul cititorului, răspândite generos pe tot parcursul volumului de 300 de pagini, dar ar fi păcat să le divulg aici. Merită citite și gustate pe-ndelete de cititor, în liniștea propriei sale singurătăți.

Farmecul menționat în titlu nu e doar o figură de stil, el e interpretat chiar practic de mulți dintre protagoniștii care-l suspectează că ar fi victima unor farmece tipic

românești, vrăji necurate, care nu sunt rare pe la noi, dar care se pare că pe Insula Albionului sunt la fel de exotice ca șarpele boa.

Filonul fantastic ocupă un loc de frunte în carte, intervenind pe parcurs în diferite ipostaze, sub forme și varietăți neașteptate, care se pare că ne dau o notă de exotic în ochii străinilor: farmecele de dragoste, deochiul, blestemul, slujbele negre și vrăjitoarele albe sunt elemente frecvente, pe care cititorul le întâlnește cu surpriză în satul contemporan, de parcă ar fi coborât direct în lumea lui Sadoveanu. La fel de surprinzătoare e și practicarea unor îndeletniciri demult uitate, cum sunt potcovarul, povestitorul satului sau făuritorul de coase, meșteșuguri care au supraviețuit până astăzi și se practică pentru că e nevoie de ele, nu pentru că ar reprezenta o atracție turistică.

Lucrurile cu care poate ne-am lăuda noi, cele legate de progres, nu-l impresionează așa de mult cum o fac cele simple - aproape că-mi vine să le spun momentan veșnice dacă n-ar suna așa imposibil, dar în spațiul nostru rural, amenințat pe zi ce trece de iminența uniformizării cu restul lumii, exact acesta e stadiul pe care el l-a „fotografiat”: stadiul în care vestita „veșnicie de la sat” pare a fi pe cale să se destrame.

Așa se face că învățăm de la el să valorăm iarăși mai mult tradițiile, natura și înțelepciunea înnăscută a neamului. Și da, învățăm și că unele lucruri încă mai trenează, că există corupție și rea voință și pe la noi - ca peste tot - dar toate astea nu pentru că autorul ni le-ar sugera, ci pentru că se deduc singure, din context.

Asemeni medicilor, obligați să respecte jurământul lui Hipocrat, gazetarul William Blacker ia în serios regula imparțialității jurnalistice și se rezumă la a observa și a relata, abținându-se de la verdicte, fără a judeca pe nimeni. Dar o face cu o delicatete și o implicare care topește inima oricui.

Mai presus de toate aflăm de la el cum este când iubești România nu pentru că ești „rudă” cu ea, ci pentru că te convinge. Aflăm poate multe lucruri pe care le intuim. Nu ni le spune cineva care se pricepe la ele, ci unul care le descoperă și le colecționează zi de zi, ca pe niște mărgelile înșirate pe ață, cu bucuria neștirbită a copilului netarat, capabil însă a le încadra la nivel macro cu discernământul adultului, asamblându-le într-un cadru mult mai larg, raportat la lumea din afară. Blacker ni le spune toate răspicat, fără ascunzișuri sau falsități, convingând din primul moment.

Spre deosebire de noi, care privim „detaliile” perene din moștenirea ancestrală ca pe un „dat” - cam demo-dat - dar de la sine înțeles, jurnalistul care a cutreierat lumea știe ce anume ne individualizează în raport cu alte nații. El simte că nu suntem comparabili cu nimic din altă parte și, mai grav, simte că deasupra capetelor noastre planează un pericol. Se încumetă însă să facă un pas în apărarea acestor valori, mobilizându-se, nu doar pe sine, ci și pe alții.

Calități are multe cartea aceasta, dar poate chițibușul ei cel mai de preț este acela că redă imaginea noastră într-o oglindă curată, fără patima care de bună seamă i-ar fi fost fatală dacă ar fi fost scrisă de un cronicar de pe la noi. Proverbialul calm englezesc, dublat pe alocuri de nota de umor dulce-amărui specifică britanicilor, face din această relatare un adevărat giuvaer, arareori părtinitor, niciodată jignitor. Noblesse oblige!

Ceea ce nouă poate ni se pare desuet, pueril, depășit, revine cu avânt în atenția publică și ne produce acea revelație pe care o bănuim, dar pe care încă n-am avut curajul s-o

strigăm în gura mare: România este într-adevăr fermecătoare, e altfel, și asta nu doar de ieri-alaltăieri, de când cineva cu talent inventiv a propagat acel slogan turistic subordonat obligației de „a fi altcumva” pentru a deveni atrăgător pentru turiși, de dragul impactului forțat de împrejurări și de împrejurimi, dar nu de prea-plinul care vine dinăuntru.

După ce am ciugulit pentru curioși doar câteva din savuroasele detalii ale relatării, revin la mesajul de ansamblu, care face ca acest volum să nu fie uitat după prima citire, ci să bântuie mai departe prin mintea celor care au apucat să se „contamineze” cu dragostea necondiționată a acestui autor pentru cauza aparent pierdută a unei lumi pe cale de dispariție. Și din nou am impresia că până aici a fost ușor tot ce am scris, ca o divagație de la esențial, ca un fel de amânare de la „ruperea de nori” pe care aș dori să o provoc aici. E vorba de mult mai mult decât despre simpla poveste a unui plai cu dor, fie el și de baladă, e mult mai profund decât sensibilizarea unor suflete receptive la frumos, la speranță, la viitor.

Conexiunea pe care o fac eu - și cred că și autorul e de aceeași părere – e de domeniul pragmatic și mult mai general, din păcate, la fel ca toate ideile care au schimbat cu adevărat fața lumii. Problema pe care Domnia-sa o supune discuției nu e doar cea a unei lumi pe cale de dispariție, ci a întregii lumi care se surpă, a întregului „balast” pe care îl aruncăm peste bord pentru a progresa.

Firește că trebuie să fim dispuși să facem sacrificii dacă vrem să progresăm, dar întrebarea pe care o pune autorul e mult mai subtilă: de unde știm că progresul este acela care ni se pare nouă că ar fi?

Suntem dispuși să punem la bătaie și ultimele bastioane planetare de conviețuire pașnică dintre om și natură în favoarea standardizării forțate, în care omul preia rolul naturii iar natura se presupune că s-ar adapta? A zis Darwin că se poate? Dacă da, atunci cine ne garantează că suntem suficient de „copți” pentru a face față situației, pentru a lua frânele în mână?

Oare natura e de acord? Dacă nu consimte, suntem suficient de receptivi pentru a auzi la timp răspunsul ei? Ce garanții avem că țelul nostru obsedant e corect? E sigur că nu greșim atunci când pretindem că am fi deținătorii căii unice?

Exemplul asfaltării străzilor din satul maramureșean în care autorul și-a stabilit gospodăria, după șapte ani de superbă aclimatizare, spune multe. Ceea ce pentru el e un dezastru, pare a fi o binecuvântare pentru toți ceilalți. Sătenii înlocuiesc cu entuziasm expresia veștejită „neted ca-n palmă” cu „neted ca asfaltul”. Dar William combate:

- Copiii nu se vor mai putea juca pe stradă.
- Nu-i nimic, se vor juca în altă parte - îi răspund vecinii.
- E drept, dar atunci vor fi departe de câmpul vostru vizual. Veți începe să vă faceți griji din pricina lor - argumentează William.

Cu toate astea, nimeni nu-l bagă-n seamă până la momentul în care unul dintre cei mai destupați băieți ai satului cade victimă unui absurd accident, datorat excesului de viteză.

Și totuși, sătenii continuă să-și dorească „progres”. De vină sunt reclamele de la televizor, care îndeamnă la cumpărat de toate, inclusiv gheară cu braț extensibil, pentru scărpinat spatele, aparat care vine la pachet cu un săpun lux, gratuit, made in China.

Uneori goana după progres nu se deosebește cu nimic de orbirea proprie fundamentalismului religios. A pretinde că urmărești ceva „benefic pentru toată lumea” presupune să știi ce anume își dorește fiecare și să nu uiți că nu toți ne dorim aceleași lucruri.

Chiar dacă în esență sunt total opuse, capitalismul și comunismul au ceva în comun, ceva care nu funcționează bine: prezumția uniformizării nevoilor noastre, ideea că suntem cu toții identici sub aspectul resorturilor interioare. Ori progres e un concept mai larg. Pas de ține pasul cu el!

Har Domnului, i sunt și oameni care se opun valului. Omenirea are din ce în ce mai mulți exponenți care, asemeni lui William Blacker sau, să zicem, eroului Jake din filmul Avatar, nu doar renunță la „binecuvântările” modernității, alăturându-se populației băștinașe, ci mai au și puterea de a explica, argumenta, de a convinge și comunica celorlalți motivele deciziei lor.

Închei tot cu un citat dintr-un pasaj al unui recenzent britanic: „(...) povestea e scrisă așa de bine, de afectuos, de delicat și mereu interesant... m-a făcut să râd și să plâng ... e de departe cea mai bună carte pe care am citit-o despre această parte a lumii” (Jason Goodwin, istoric și scriitor englez, născut în 1964).

Nouă nu ne rămâne decât să sperăm că, într-o bună zi, nestematele culese de William Blacker pe traseul său încântător, printr-o Românie distilată în retortă de whisky, dar sublimată în horincă de calitate exclusivă, vor fi accesibile și în traducere în română. O merită autorul, dar, mai cu seamă, o merităm noi toți.

Gabriela CĂLUȚIU SONNENBERG
Benissa, Spania
martie 2015